

НАРОДОПИС

радна свеска

за 5. разред основне школе
са српским наставним језиком

A tankönyv az Új Magyarország Fejlesztési Terv
keretében, a TÁMOP-3.4.1.A-11/1-2012-0002
támogatásával készült.

Lektorálta: Suzana Burojević

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban kirendelt szakértők:
Tudományos-szakmai és tantárgypedagógiai szakértő:
Technológiai szakértő:

© Szimics Milosné, Konsept-H Könyvkiadó Kft., 2014

Minden jog fenntartva. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak
része semmiféle formában nem sokszorosítható és terjeszthető.

Konsept-H Kiadó
2519 Piliscsév, Topol utca 3.
Tel./fax: 06 33 473-473
E-mail: konsept@konsept.hu Internet cím: www.konsept.hu
Felelős kiadó: Simon István
Felelős szerkesztő: Csík Zoltán
Szerkesztő: Nagy Orsolya
Fotó: Jaksity Iván

Kiadói kód: KT-1421/M1
Terjedelem: 20,6 A/5 ív
Tömeg: 439 gramm
Kiadás éve: 2014
1. kiadás
ISBN 978-615-5482-20-5

51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 13. melléklete (megjelent a 23/2013. (III. 29.) EMMI rendelet 3.
mellékleteként) kiegészítve a 6/2014. (I. 29.) EMMI rendelet 2. melléklete szerinti 10.8.1.2 kerettanterv

Nyomás és kötés: Érdi Rózsa Nyomda Kft., Érd
Felelős vezető: Juhász László ügyvezető igazgató

САДРЖАЈ

МЕСТА НАСЕЉЕНА СРБИМА У МАЂАРСКОЈ

1. Географски положај насеља..... 7
2. Сентандреја..... 8
5. Топоними..... 10

СЕОСКИ НАЧИН ЖИВОТА

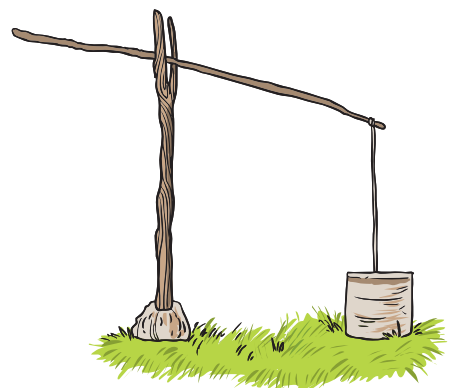
6. Становање..... 14
7. Народни обичаји и веровања..... 15
8. Сеоска архитектура у Србији..... 21
9. Српска народна ношња..... 33
10. Народни и црквени календар..... 34

НАРОДНИ ОБИЧАЈИ ВЕЗАНИ ЗА ЈЕСЕЊЕ И ЗИМСКЕ ПРАЗНИКЕ

12. Јесењи празници..... 36

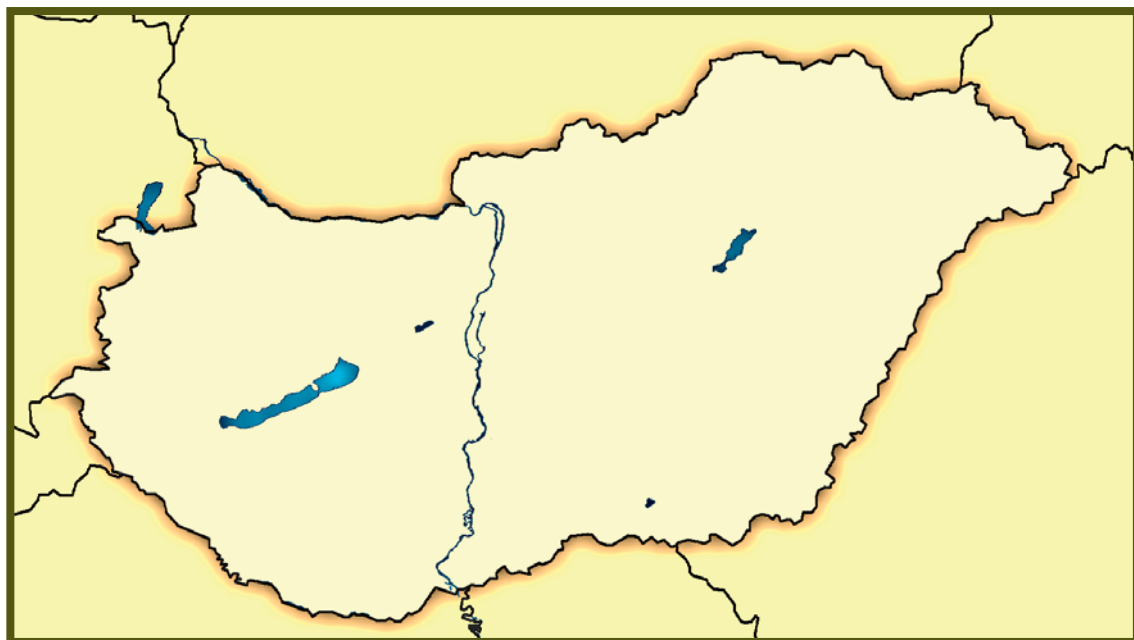
ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА

13. Лепенски вир..... 58
14. Централни Балкан под римском влашћу..... 61
15. Порекло Словена..... 63
16. Покрштавање Срба..... 65

МЕСТА НАСЕЉЕНА СРБИМА У МАЂАРСКОЈ

1. Прецртај својом руком ову карту:

Помоћу географске карте Мађарске обележи места следећих насеља:
Будимпешта, Сентандреја, Калаз, Помаз, Чобанац, Поморишка регија.

Назначи на карти твоје родно место.

Твоја школа се налази у

(име насеља на српском и мађарском језику)

Обележи на карти место у којем се налази твоја школа.

2. На линији напиши где станују Калазлије, Пештанци, Будимлије, Чобанчани, Помазлије, Сентандрејци

Понови горенаведене именице у мушком и женском роду и у јединици.

3. Јужно, на Чепелској ади, на пештанској страни, живе Ловрани, Ковинчани, Чипљани, Тукуљци. Обележи њихов географски положај на својој карти у радној свесци. Црвеном бојом заокружи северну регију (горенаведених места у околини Будимпеште). Наведи два најближа насеља у којима живе Срби у околини твог родног места.

4. Која насеља се налазе у Поморишкој регији?

Обележи их на својој карти и заокружи ову регију плавом бојом.

Становнике у Батањи, Чанаду, Сентивану, Сиригу, Десци називамо:

5. Препиши неколико насеља ван две регије, нпр. у жупанији Толна, Барања, Бач-Кишкун, Хевеш, Фејер.

Толна: _____

Барања: _____

Бач-Кишкун: _____

Хевеш: _____

Фејер: _____

6. Изброј у колико насеља живе Срби. Испиши их.

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ НАСЕЉА

1. Одговори на питања:

Како би груписао насеља у Мађарској где живе Срби?

Шта је заједничко за њих, а по чему се разликују?

Који извор је најстарији, а који је настао најближе твом узрасту?

2. Стави насеља у временски редослед:

Испиши у своју свеску (из извора) називе планина, потока, река:

3. Замисли да си туристички водич! Одговарајући на питања ученика на школској екскурзији, обрати им пажњу на српска насеља у Мађарској:

а) препоручи им неке писане изворе, ауторе:

в) скрени им пажњу на путоказе на којима се имена насеља могу прочитати на мађарском језику:

г) радозналим друговима из разреда скрени пажњу на домаће ауторе чије књиге се налазе у школској библиотеци:

Ако вам се допао задатак, поновите исто и са поморишком регијом

СЕНТАНДРЕЈА

1. Потражи доленаведена места у мађарском атласу и испиши их у свеску на оба језика.

„Негда богата српска варош трговала са Липиском и Краковом, особито са платном и свилом. Пешта пре сто година тражи fine робе у Сентандреји; бродови Сентандреје виде се у Сиску, Ђуру, Мошоњу и Пожуну. Па још к томе седам цркви са толиким звонима! Доиста, било је онде нешто од старе српске славе. Сентандреја лежи на десној обали Дунава, у лепом положају. Ту је мали Дунав, па онда косо горе, на левој обали великог Дунава ту је Вац.”¹

2. У књизи прочитај текст „Мало више о Сентандреји” и реши задатке.

Играјмо се занимљиве математике! Израчунај колико година је прошло од оснивања града Рима (753 п.н.е.) и дипломе у којој се први пут помиње Сентандреја.

Колико година већ постоји Цариград (основан је 330), у односу на Сентандреју ?

Након колико година ће се наши преци населити (1690) у Сентандреји?

3. Испод песме „Српски Ковин” налазе се називи српских шајкашких градова. Испиши их и на српском и на мађарском језику, и обележи на карти у свесци њихова места.

ТОПОНИМИ

1. Преведи на мађарски језик:

катастар

топоним

смоница

црница

2. Одговори на постављена питања

Које су најплодније области Србије?

Испред насеља наведених у књизи налази се по једна песма. Ако си открио зашто, напиши на линије:

Сигурно знаш и више песама у вези са вашим местом. Које су то?

Да ли си запазио/-ла да се исти топоними налазе у атарима српских села?

Наведи примере:

Да ли знаш шта су производили сељаци на неким њивама? Можеш ли открити помоћу њихових назива?

Можеш ли установити квалитет, намену земљишта, њиве на основу следећих топонима:

песак

ливаде

чаир(е)

бара

слатина

гумно (гумно)

3. Групиши њиве (по њиховим параметрима, месту, квалитету):

4. РАДИОНИЦА: ХОЋУ ДА ЗНАМ

Осим у изворима наведених топонима, распитај се у свом родном месту и допуни називе њива. Напиши које си топониме сазнао/-ла:

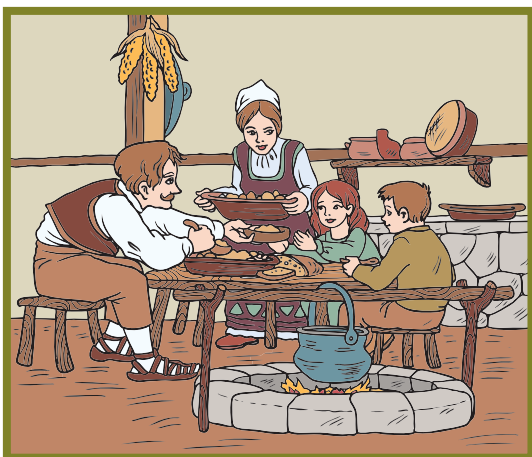
Има ли међу њима српских назива?

Можеш ли извести неки закључак из топонима?

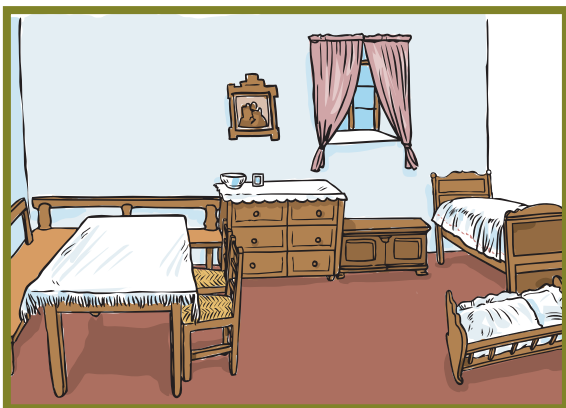
СЕОСКИ НАЧИН ЖИВОТА

СЕОСКА КУЋА И НАМЕШТАЈ

1. Погледај слике. Ако си препознао/-ла, предмете и покућства, на линијама испод слика напиши њихове називе. Причај о њиховој намени, употреби.

ПОРЕКЛО И НАМЕНА НАРОДНИХ ОБИЧАЈА

1. Наведи примере за мистичне радње у вези са српским народним обичајима, нпр. кађење, посипање житом, мед, црвена јабука.

Упореди наведене обичаје са обичајима у вашој српској заједници.

Има ли разлика?

Ако има одступања, зашто их има? (градска средина, мешовити брак)

Можеш ли навести примере за међусобне утицаје у мултикултуралним насељима?

Распитај се код родбине да ли се временом у вашој породици мењао јеловник за Бадњи дан. (казивач)

Какав бадњак је твој тата уносио у дом, а какав деда? Има ли разлике?

ИКОНЕ

1. Попуни празна места у тексту:

Икона је _____. У нашој учионици се налази икона _____.

Икона се освећује у _____. Данас се иконе праве у _____ и _____. Наша славска икона је _____.

„Икона је као учитељ ... икона је као књига ...” Ово је мишљење светог _____ о икони.

2. О икони Тројеручици:

У манастиру Хиландару се налази једна чувена икона Богородице која је била у посети и код нас у Мађарској 1998. године. Ова икона је чувана у јерусалимском манастиру Светог Саве Освећеног све до 1228. године, до првог доласка нашег великог јерарха у тај манастир, првог архиепископа Саве који је добио на дар ову икону. После смрти Светог Саве, када наста немир због борбе око престола, сама дође икона на магарету у Свету гору.

Да ли знаш за неки празник када је једна особа ишла негде јашући магаре?

Да ли си видео/-ла чудотворну икону у некој нашој српској цркви?

КАНДИЛО, ВЕНАЦ, БОСИЉАК

1. Подвуци саставне делове кандила у низу речи:

асура, куварица, жижак, икона, посуда, ракија, уље, вода

Подвуци назив оног празника кад не плетемо венац:

Јовањдан, Ивањдан, Спасовдан, Марковдан, Духови, Митровдан, Туциндан

2. Одговори на постављена питања:

Где стављамо исплетене венце у кући?

А ван куће?

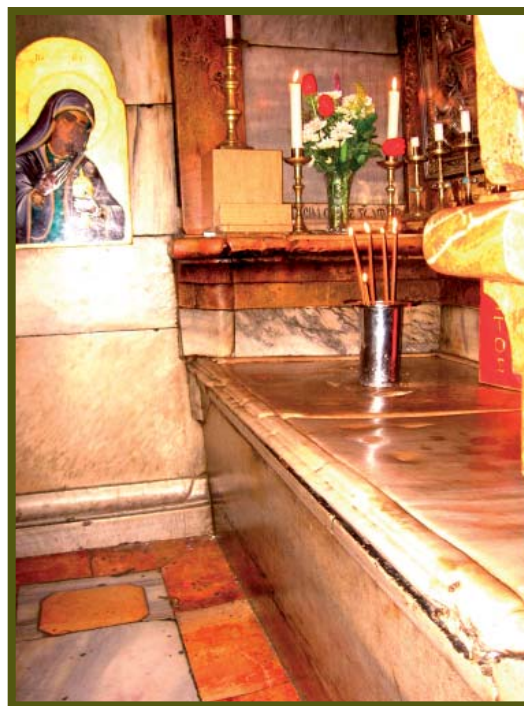
Од чега се плету ови венци?

На којим српским зградама/споменицима ћеш обавезно моћи видети Ивањдански венац?

Где се налази Христов гроб ?

Како се зове место где је Исус разапет ?

Када је разапет Христос?

Сети се иконе Распеће. Где се ова икона налази на иконостасу у православним црквама?

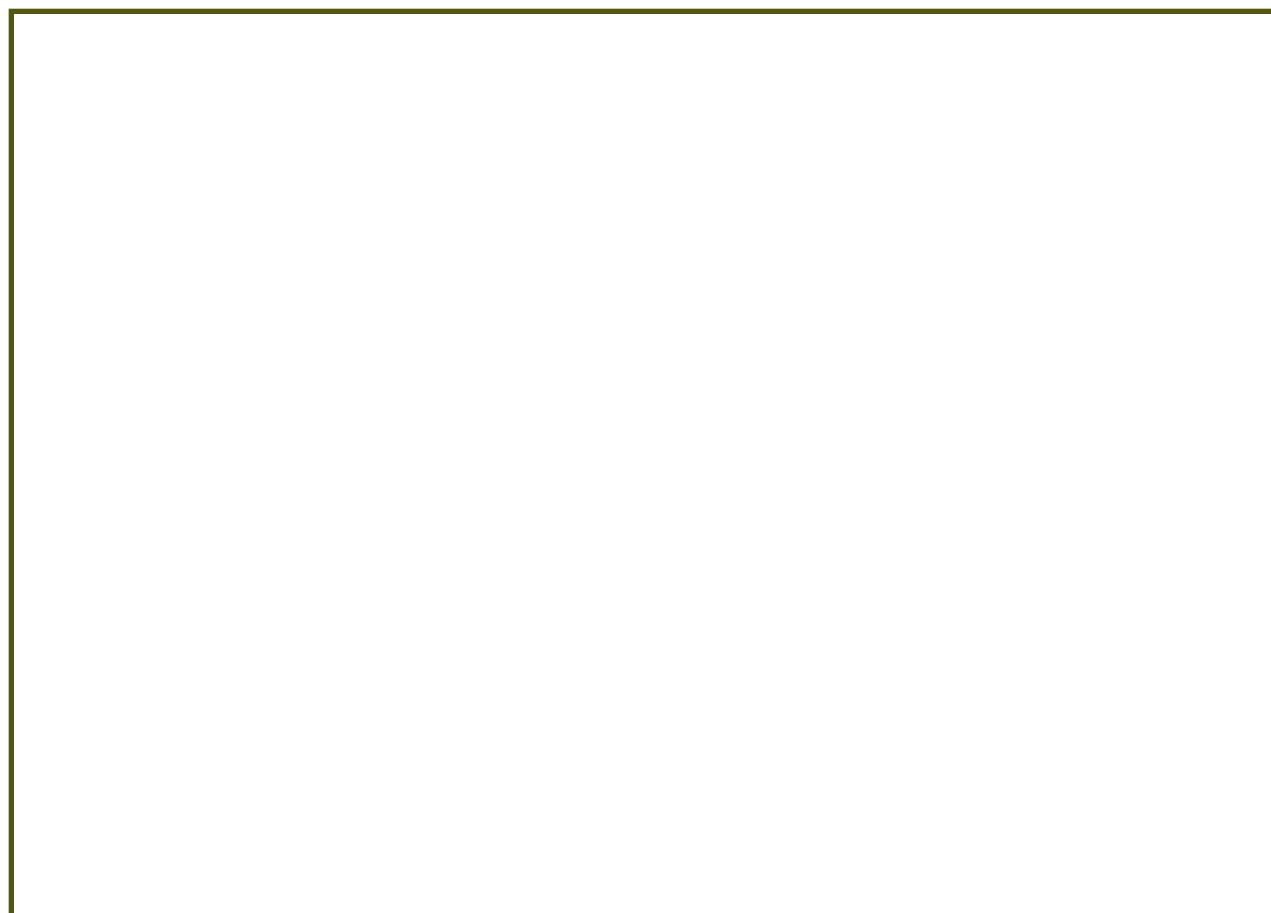
Наведи још неке биљке/плодове(јабука, рузмарин ...) које служе као обредни предмети:

3. Додатни задатак:

Мало више о босиљку

Босиљак је био значајан култни реквизит. Њиме су се прскали људи и њихова имовина, њиме се свети водица. Босиљком се ките обредни колачи.

Нацртај место босиљка на обредном колачу:

Сабери области народних обичаја у којима главну улогу има босиљак.

Колико тумачења постоји о настанку ове биљке?

Када се бере и освећује босиљак у цркви? (користи поглавље: „Јесењи празници”) Датум празника је:

Празник се зове _____

Занимљива је веза босиљка и људске душе. Веровало се да душа доброг и праведног човека мирише на босиљак.

О којем култу је реч ?

Значајна је била улога босиљка и укулту мртвих. Стављали су га у руке покојника и на његов одар. Босиљак је употребљаван и у магији. Користили су га као поуздану заштиту од злих духова и злих људи.

Да ли си чуо/-ла за „Месне покладе” и „Беле покладе”?

Ако ниси, сазнаћеш шта се крије иза ових појмова прелистајући православни календар.

Да ли знаш да и бели лук има исту магијску улогу?

СЕОСКЕ КУЋЕ У СРБИЈИ

1. Наведи све типове кућа у Србији:

2. Одговори на постављена питања:

Од којег материјала су грађене?

Зашто су користили различите грађевинске материјале у разним областима Србије?

Шта се подразумева под појмом „кућа с огњиштем“?

3. Потражи на карти Србије који су значајни градови у клисури Овчар-Каблар?

Да ли си чуо/-ла да ову област називају српском Светом гором? Зашто?

По предању у Калазу су се населили монаси са Овчара и Каблара. Да ли ово потврђује неки калашки топоним?

Ако не знаш одговор, врати се првој теми у уџбенику и прочитај поново топониме калашког атара.

4. Потражи значење мање познатих речи:

конфесионално

хетерогено

колонисти

5. Пажљиво погледај слике сеоских кућа у Србији. Изабери једну и покушај да је нацрташ:

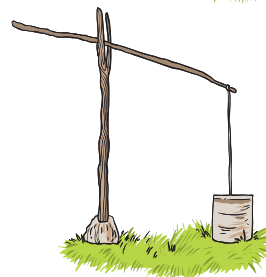
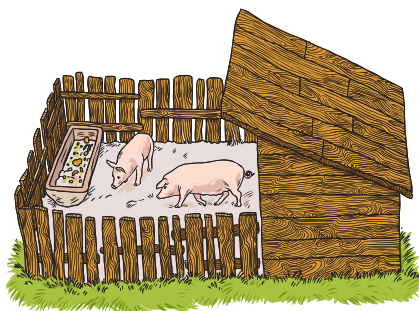
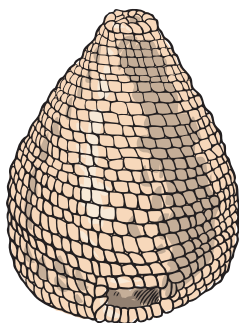
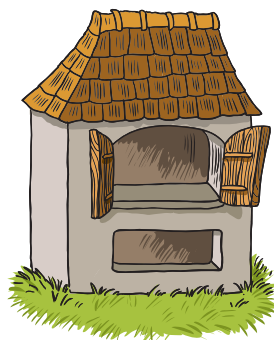
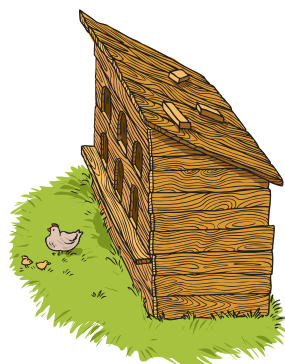

6. Да ли су ти помогле наведене песме испред сваке области Србије да запамтиш важна обележја дате области? Ако јесу наведи пример:

— Сеоско двориште —

1. На фотографијама су помоћна здања сеоских газдинстава.
Да ли су ти познати називи ових здања?

Могу ли се ови помоћни објекти и данас видети у сеоском дворишту?

2. Помоћу српско-мађарског речника испиши доленаведене речи заједно са мађарским значењем.

Утврди следеће појмове тако што ћеш их вежбати заједно са мађарским значењем.

трем – ганг –

подрум – простор укопан у земљу, служи за држање зимнице, бачве са вином и ракијом –

амбар – ризница која чува злато зоби, јечма и пшенице –

вајат – кућица у кутку авлије за ожењене људе (без ватре и лети и зими) –

млекар – зградаца у авлији где се чува млеко од оваца, коза и крава –

бунар – вода изван куће која се у кућу уноси у кофама –

чардак – мала, али висока дрвена кућа (у приземљу остава, на спрату гостинска соба) –

качара – овде се налазе бурад –

штала (стаја, шталог) –

кош – за жито, за кукуруз у клипу(стоји на стубовима) –

таван – простор испод крова, где се суши месо –

шупа – место где се држе дрва –

кошница – пчелињак –

хлебна пећ –

ленка – за простирање веша –

свињац – обор за свиње –

тор – обор за овце –

3. Додатни задатак:

У Етимолошком речнику провери има ли међу овим речима таквих које су прешле у мађарски језик.

Изабери неке од зграда у сеоском газдинству и нацртај их.

Ако волиш да црташ или правиш макете, направи слику или макету „сеоског дворишта.”

— Обредне, посленичке песме —

1. Обрада песме:

„Наша дода Бога моли,
Ој додо, ој, додоле!

Да удари росна киша,
Ој, додо, ој, додоле!

Да покисну сви орачи,
Ој, додо, ој, додоле!

Сви орачи и копачи,
Ој, додо, ој, додоле!

И по кући пословачи,
Ој, додо, ој, додоле!”

У песми „Наша дода Бога моли” против суше користе се следеће речи:

У песми „Ми идемо” речи против суше су:

2. Из жетвених обичаја описаних у Десци објасни значења речи:

руковетачица

сноп

крстина

поп

грабљевина

седмица

губно

3. Попуни празна места у овој жетелачкој песми:

У _____ жито више _____ /

Жито _____, жито _____ младо момче _____ /

Уморно је злато моје, у _____ ми заспало.

4. Помоћу текста „Пударина” реши следеће задатке тако што ћеш подвући тачан одговор:

Село Медина налази се у жупанији

- а) Зала
- б) Толна
- в) Бачка

Мединско вино је

- а) розе
- б) бело
- в) црно

Реч „пудар” значи

- а) власник винограда
- б) гост у берби
- в) чувар винограда

Пударинске светковине одржавају се

- а) у јесен
- б) у пролеће
- в) у зиму

Птица, која краде грозђе је

- а) врана
- б) чворак
- в) ластва

Место „испраћаја пударине” је

- а) ресторан
- б) крчма
- в) подрум

Да ли знаш неку српску винску песму?

Како се зове светитељ, заштитник виноградара и угоститеља?

5. Из текста „Берба грожђа” напиши који посао врше:

берачи – _____

носачи – _____

путунције – _____

гњечиоци – _____

муљачи – _____

6. „Моба 2003.”

Допуни реченице:

Моба је _____

Овај _____ српски домаћински обичај је оживила српска православна црква 2003. године

Локалитети „Мобе 2003.” били су _____

Број учесника мобе _____

У току месец дана дружиће се _____ и _____

Објасни значење мање познатих речи везаних за мобу:

комишати _____

милосрђе _____

прело _____

посело _____

7. Подвуци тачно значење речи из текста „Прело”:

Задруга је

- а) велика породица
- б) заједница жена
- в) сиромашна породица

Чокањица је

- а) љуска од кромпира
- б) луковина
- в) клип од кукуруза

Чардак је:

- а) ниска дрвена кућа
- б) висока дрвена кућа
- в) шупа за дрва

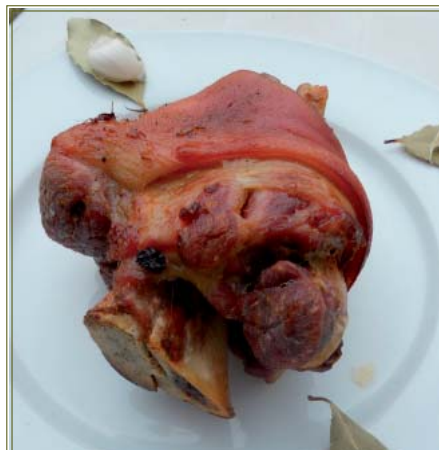
8. Како се на мађарском језику кажу следеће речи:

чварак _____

кулен _____

сланина _____

свињска коленица _____

пихтије _____

џигерица _____

бела џигерица _____

НАРОДНА НОШЊА

1. Објасните својим речима:

брокат – _____

пруслук – _____

предњица – _____

чепац – _____

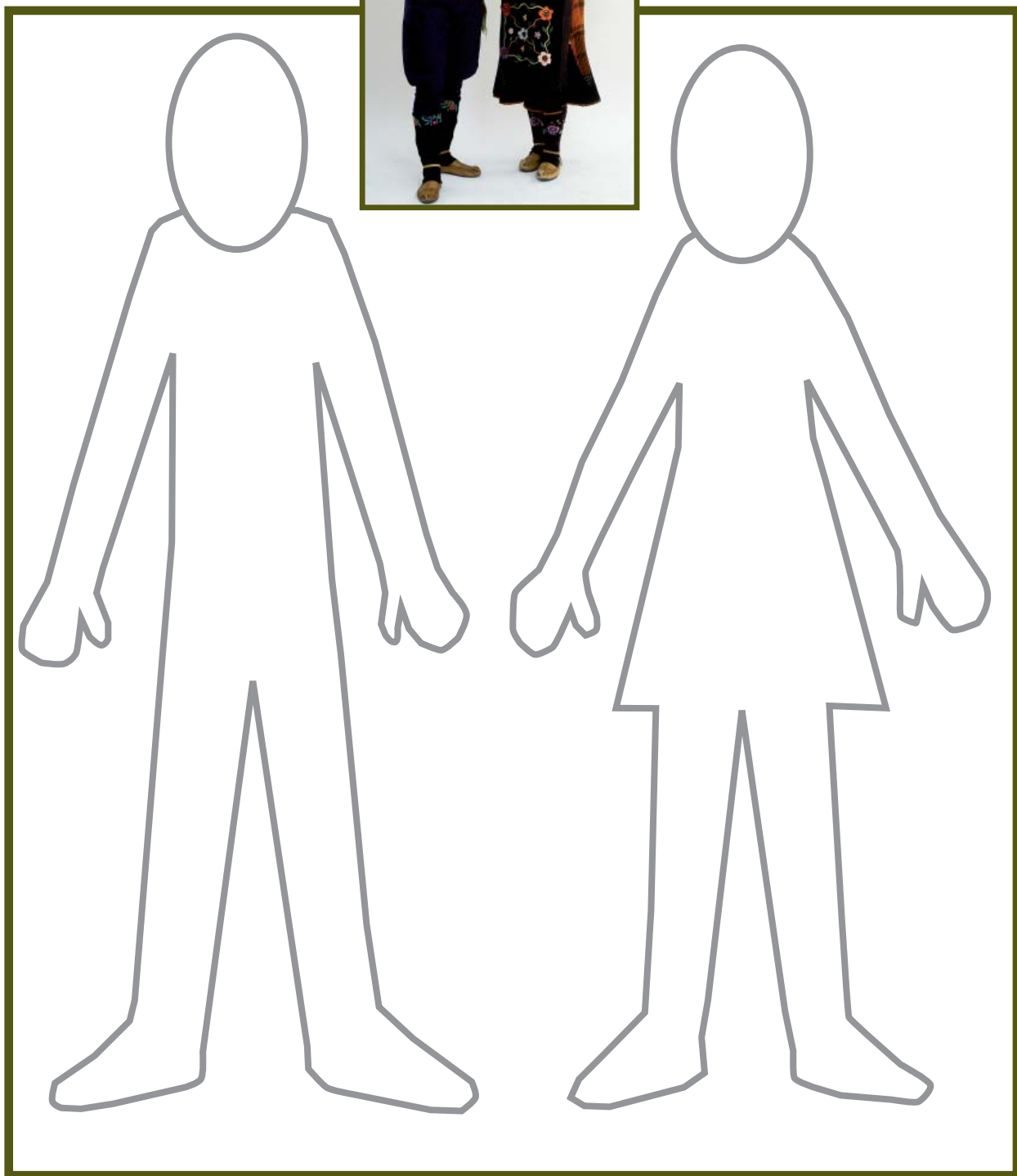
уштиркани – _____

шлингани – _____

2. Ове две фигуре обуци у мушку/женску шумадијску народну ношњу.

МУШКА

ЖЕНСКА

НАРОДНИ КАЛЕНДАР

1. Поред истакнуте речи напиши народни назив месеца за који се веже:

маскирање _____

гроздобер _____

свињокољ _____

краљице _____

детинци _____

лазарице _____

освећење грожђа _____

брање лековитих биљака _____

2. Одговори на постављена питања:

Како се делила година у народном календару?

Да ли можеш по називима недеља препознати верске празнике?

Лазаричка – _____

месопусна – _____

сиропусна – _____

НАРОДНИ ОБИЧАЈИ ВЕЗАНИ ЗА ЈЕСЕЊЕ И ЗИМСКЕ ПРАЗНИКЕ

ЈЕСЕЊИ ПРАЗНИЦИ

— Усековање – смрт Светог Јована —

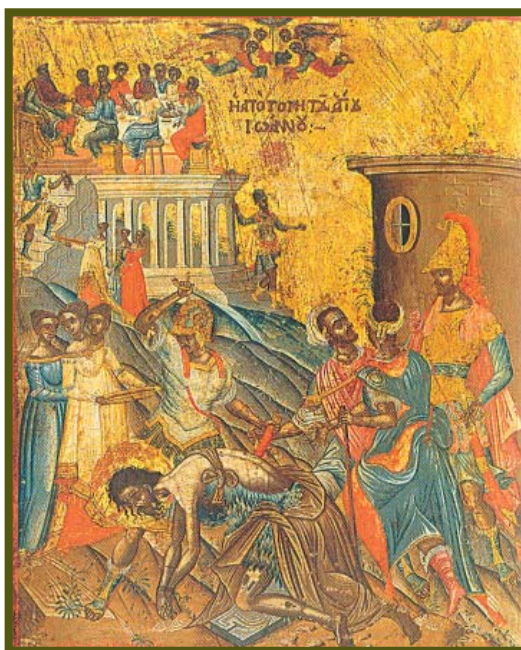
1. Одговори на питања:

Када и где је живео Свети Јован? _____

Који празници су још везани за њега? (Ивањдан, Сабор Светог Јована) Који је летњи, _____

_____ а који зимски празник?

Ко међу вама слави Светог Јована?

2. Опиши/нацртај вашу славску икону и њено место у вашем стану:

3. Испричај где, када и како славите крсну славу.

— Мала Госпојина – рођење Пресвете Богородице —

У католичком календару овај празник се зове:

Потражи у српском календару које наше цркве славе славу Малу Госпојину.

Где се налази икона Тројеручица?

Ако знаш молитву, тропар или црквену песму посвећену Богородици, напиши наслов или неки стих:

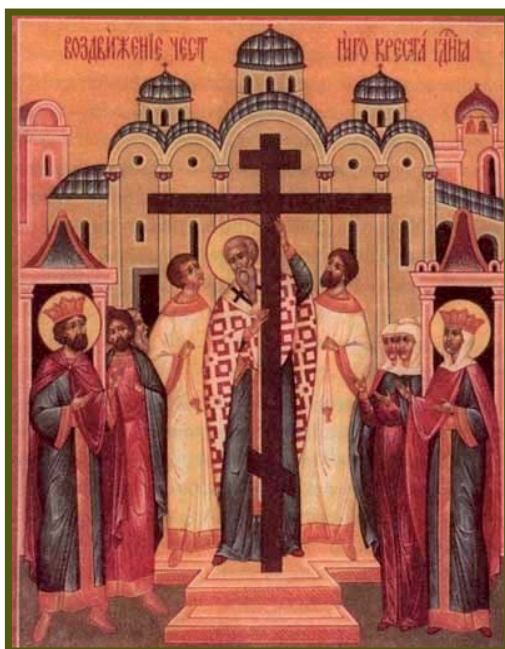
Ко је први на икони насликао мајку Божију?

Ваведење, Благовести, Велика Госпојина – који догађаји из живота Богородице се вежу за ове празнике? Испред линије напиши број празника:

1. Мала Госпојина	_____ Архангел Гаврил јавља јој вест
2. Ваведење	_____ смрт Пресвете Богородице
3. Благовести	_____ рођење Пресвете Богородице
4. Велика Госпојина	_____ увођење трогодишње девојчице у храм

— Крстовдан —

1. Напиши колико пута у православном календару имамо празник посвећен крсту:

2. За Крстовдан се везују следећи народни обичаји:

3. Представи легенду везану за крст (његово нестајање)

4. Мало више о крсту:

Песма Крсту

„Спаси, Боже, људе своје,
Спаси, Господи.
Крстом часним Ти нам светли,
Крстом нас води!
Крст је сила и знамење,
Крст је спасење.

Спаси, Боже, и сав народ
Што Ти се моли,
Нека Крстом свакој муци
Брзо одоли!
Крст је сила и знамење,
Крст је спасење.”

Ово је једна од песама које се певају у православној цркви пре причешћа.

Има ли разлике у причешћу у католичкој и православној цркви?

— Света Петка —

Помоћу текста одговори на питања:

У којим земљама су се налазиле њене мошти?

Које историјске личности су желеле да у својој земљи имају њене свете мошти?

Испиши историјске епохе које се вежу за лик Свете Петке:

Где почивају њене мошти данас?

Који послови су били забрањени на Свету Петку?

— Задушнице —

1. Замисли да си језикословац. Објасни како је настала реч:

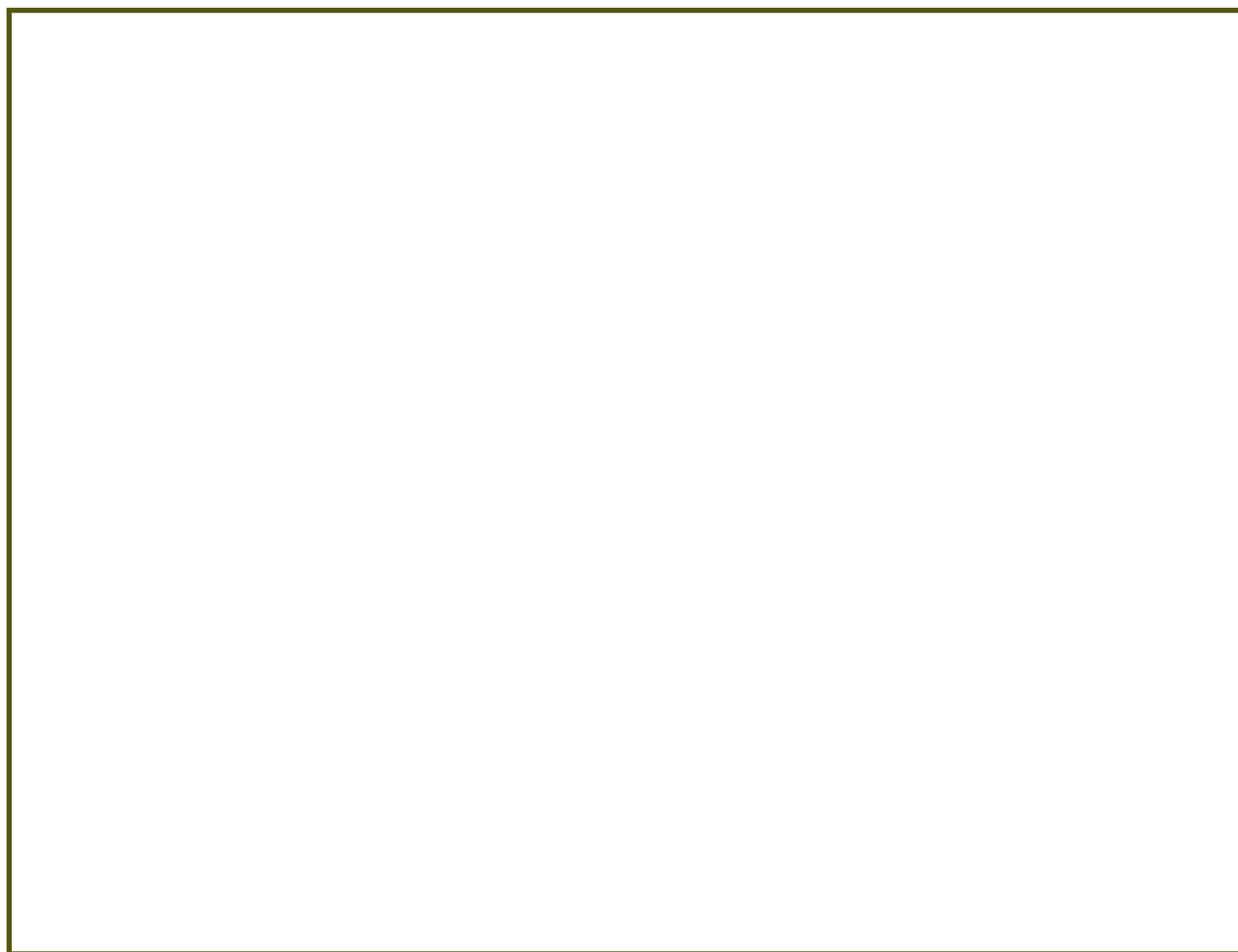
задушнице: за – дух / душа- ица –е; духовске

Које још речи можеш извести од речи „дух“?

2. Наведи делове кандила:

3. Парастос је

Ако имате породичну читуљу, нацртај је. Ако немате, направи читуљу. Тражи помоћ наставника или вероучитеља и упиши имена предака о којима знаш.

4. У Помазу кољиво се прави на следећи начин:

Састојци су: _____

Процес рада је: _____

Обликује се и украшава на следећи начин: _____

— Календари су различити —

1. Да би урадио/ -ла следеће задатке, треба да знаш да Стари Словени свој календар воде од 5508. године пре Христа.

По старом словенском календару ја сам се родио/-ла _____ године

На Газиместану на споменику пише 6897. година. Која је то година по данашњем календару?

2. Одговори на питања:

Срби Ђурђевдан славе 6. маја. Када славе овај дан католици?

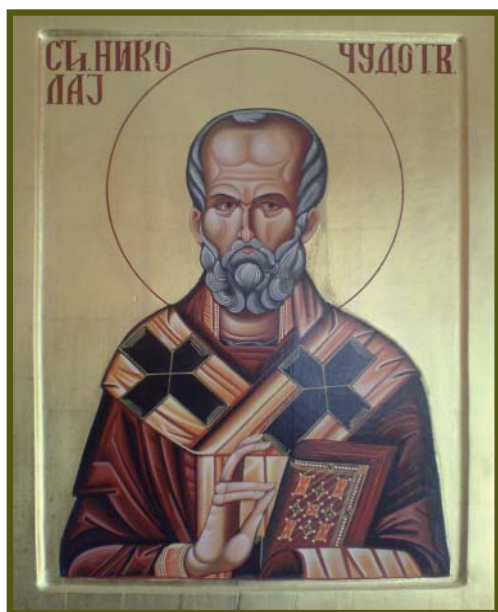
Слава манастира Грабовца слави се 12. јула. Који је ово празник?

Када славе овај празник католици?

Ивањдански венац плетемо 7-ог јула. Када славе католици Ивањдан?

3. Мало више о календарима

Археолог Драган Јацановић тврди да српски народни календар не рачуна време од рођења Исуса Христа, већ од настанка света, а то је по овом календару 5508. година п.н.е. Почетак бројања година везује се за почетак најстарије земљорадничке културе, тзв. старчевачке. Година се делила на два полугођа, на ђурђевско и митровско.

— Никољдан —

„Деда Мраз у Помазу. И ове године на Светог Николу у Помазу је организована традиционална дечја прослава. Српска мањинска самоуправа у месту успоставила је везе са околним самоуправама у Сентандреји, Калазу и Чобанцу, тако да се у Дому српске заједнице окупило скоро педесеторо деце различитог узраста. Наравно, нису изостали ни пакетићи које је поделио Деда Мраз.”²

1. Након разговора на тему донесите заједнички закључак:

Како је, по твом мишљењу, од Светог Николе постао Деда Мраз?

Да ли ти примаш поклоне 6-ог децембра?

А 19-ог децембра.?

На који начин примаш поклоне на Светог Николу?

Летњи Свети Никола слави се 22. маја (пренос моштију у италијански град Бари).

2. Славе ли наши храмови своју славу 22. маја?

Који су то храмови?

Ако не знаш, потражи у српском календару.

3. Мало више, мало на другачији начин.

РАДИОНИЦА – Децо, будите креативни!

Створите нову традицију у вашој школи: изведите игроказ за малишане, забавиштанце. Издвојите важније догађаје из живота светитеља. Драматизујте изабране сцене. Научите и у вашем забавишту прикажите сцене и заједно са малишанима славите Никољдан. Потребни реквизити су: икона, свећа, митра, часни крст, епископски штап, турбан, црквена песма (мртвачко „Свјати Боже” и песма „О, кто, кто, Николаја служит, о, кто, кто, Николаја љубит.”) Ноте ове црквене песме ће вам помоћи да је научите.

О, кто, кто

Никола Ресановича

Allegro
mf

С
А
Т
Б

О, кто, кто Ни - ко - ла - ја слу - жит О, кто, кто

О, кто, кто Ни - ко - ла - ја слу - жит О, кто, кто

О, кто, кто Ни - ко - ла - ја слу - жит О, кто, кто

tr

Ни - ко - ла - ја љу - бит то - му свја - ти Ни - ко - ла - је на всја - ки час по - ма - га - јет

Ни - ко - ла - ја љу - бит то - му свја - ти Ни - ко - ла - је на всја - ки час по - ма - га - јет

Ни - ко - ла - ја љу - бит то - му свја - ти Ни - ко - ла - је на всја - ки час по - ма - га - јет

p

Ни - ко - лај! Ни - ко - лај! То - му свја - ти Ни - ко - ла - је

Ни - ко - лај! Ни - ко - лај! То - му свја - ти Ни - ко - ла - је

Ни - ко - лај! Ни - ко - лај! То - му свја - ти Ни - ко - ла - је

— Крсно име —

Крсно име треба чувати. Ко крсно име слави, ономе и помаже. Осим тога, треба да знамо живот оног светитеља, којег слави́мо или значај тога дана и тропар који се онда поје у цркви.

1. Сакупи карактеристике српске славе из извора у књизи.

2. Обрадите основне појмове везане за славу у микродијалозима нпр:

„Знаш ли неку славску здравицу?”

„Знам: *Срећно ти крсно име, домаћине!*

или

„Ко ломи код вас славски колач?”

„Славски колач ломи домаћин са свештеником.”

Наставите!

3. Како Срби славе славу? Допуните реченице:

Свака српска породица има своје _____. Слава се не одлаже, слави се на _____
када је одређено православним календаром. Треба да знамо _____ нашег светитеља.
Требало би да знамо и да отпевамо _____ породичног патрона.
Осим српских породица славу славе и _____ и _____.

4. Додатни задатак

Великани о светом Сави

Ако си прочитао/-ла мисли патријарха Павла, и Варнаве и Јована
Дучића, упореди цитате.

Запазио/-ла сам сличности

Приметио/-ла сам разлике

Нове појаве у прослављању Светог Саве описује (ко?)

Покушај да објасниш „туђинску културу и насиље”:

5. Које захтеве поставља УНЕСКО да би крсну славу признао као обележје идентитета српског народа?

Какве славе постоје?

— Божић —

1. Предбожићни обичаји

Шта се једе за време поста?

Како се спрема папула, посна сарма или неко друго посно јело? Питај мајку или баку!

Зашто се сеје жито?

Да ли стављате кандило у жито?

На који дан пада Туциндан?

Тога дана се коље (туче) прасе. Како се зове испечено прасе на божићној трпези?

**2. На Божић се осим божићног колача спрема и чесница.
Које се од њих ломи и у којем се налази новчић?**

Објасни симболе украса које ви стављате на ваш божићни колач. Могу ли се одредити који су верски, а који ратарски симболи?

Како се зове прва особа која на Божић уђе у кућу и доноси срећу?

3. Помоћу текстова у уџбенику одговори на питања:

Која насеља се помињу у извору?

Потражи их на карти Мађарске.

Који су узроци довели до промене ритуалне радње паљења бадњака?

Да ли су у оба извора исти узроци промене ритуала?

Да ли се данас обнавља обичај паљења бадњака у Мађарској у српским заједницама?

А у вашој заједници?

А у твојој школи?

4. Испричај шта видиш на приложеној слици?

5. Обрада два извора:

Шта си дознао/-ла о саставу становништва Сентандреје у другој половини 19. века?

Како су славили Божић Срби – Сентандрејци?

Обичаје којег дана описују прва два пасуса:

Испиши у свеску оне речи које описују српске божићне обичаје у градској средини:

Упореди у тексту описане божићне обичаје са обичајима у вашој породици и допуни горенаведени текст са називима оних обредних предмета који недостају у њему:

Да ли се може уочити мешање (нови елементи) божићних обичаја код Срба у расејању?

Како се на мађарском језику каже „вертеп“?

Да ли се и у твом родном месту изводи вертеп?

Да ли и ти учествујеш у њему?

Где (место, земља) и када се родио Исус Христ?

Ко је био тада римски цар?

Како се зову Исусова мајка, очух, бака, деда?

Колико времена је прошло од рођења Исуса Христа?

А колико је прошло по старословенском, грчком, римљанском, муслиманском календару?

Изврши у свесци математичке операције.

Предбожићни празник када сејемо жито је

Када се укућани вежу за столицу, то је

Када се деца не смеју тући међусобно, то је

6. Божић у Батањи

Шестонедељни пост почиње 28. новембра. Последње три недеље пред Божић зову се Детинци, Материце, Оци. У старим временима су укућани на ове дане размењивали поклоне. Данас се по западном обичају поклони примају на Бадњи дан.

Божић је скуп обичаја, веровања и ритуала. Током времена Срби у Батањи су период поста интензивно скраћивали. Кување пшенице и сејање жита у тањире – ниједан казивач се не сећа тих обичаја. На Бадњи дан поред „кићеног колача” прављени су „здравље”, „сунце”, „месец”, „губно” и „квочка”. Уношење бадњака у кућу данас се у Батањи изгубило. Домаћин распростире сламу појећи „Рождество”. Данас се најбоље очувао реквизит **кошара или чинија** са житом и кукурузом у којој се налази божићна свећа. После вечере су деца одлазила да коринђају. **Коринђање** се данас сасвим изгубило. У Батањи су ходили и **звездари**. На Бадњи дан, када се у цркви чита јеванђеље, пуцало се из **прангија**. **Чесница** је у старије време била округла, као погача, а данас је гибаница четвртастог облика. Новчић из чеснице доноси срећу. Јелка се јавља у већини младих мешовитих породица, поклон се даје деци за Божић (...) на други дан Божића ношен је посебан **колач куму** и приређиван је божићни бал. Бал је увек почињао устаљеним играма: сељачица, мало и велико коло(....).³

Овај рад је резултат теренских истраживања у Батањи 1990-их година. Да ли наведени обичаји постоје и данас?

Да ли су неки стари божићни обичаји обновљени у батањској српској школи?

У две колоне испиши батањске божићне обичаје који су нестали и који и данас постоје:

— Свети Сава —

1. У школској библиотеци прелистај књиге о српским манастирима. Напиши имена 5 манастира у којима си пронашао/-ла лик Светог Саве:

**2. Из текста у удбенику си дознао/-ла како се зову родитељи Светог Саве.
Напиши њихова имена.**

3. Испиши из извора датуме који се везују за његову делатност:

4. Из научених (приложених) песама издвој детаље из његовог живота:

Песма:

Биографски подаци:

Песма:

Биографски подаци:

Песма:

Биографски подаци:

запамти речи: аутокефалност, испосник, просветитељ

**5. Напиши писмо ученику/ученици у побратимљену школу
о томе како славите школску славу:**

6. Светосавска прослава у Мађарској:

„Самоуправа Срба у Мађарској и Српска самоуправа у Будимпешти и ове године приређују традиционални Светосавски бал 25. јануара 1997. године (субота) са почетком у 19:30 сати.

Хотел Стадиој (Будимпешта, 14. кварт, ул. Ифјушаг 1-3)

Наступају домаћи оркестри: „Весели Удварци” и „Коло” из Тукуље и гости из Југославије. Улазнице ће се продавати од 18. јануара у просторијама Самоуправе Срба у Мађарској (Будимпешта, 6. кварт ул. Нађмезе 49)

Цена улазнице (са вечером): 2000 форинти

Светосавска прослава са свечаном академијом и изложбом у организацији Самоуправе Срба у Мађарској и Српске самоуправе у Будимпешти приредиће се такође 25. јануара 1997. године (у суботу) у 16 сати у свечаној сали Српске основне школе, ђачког дома и гимназије у Будимпешти.”

На основу приложеног обавештења наведи нове црте „светосавља” Срба у Мађарској крајем 20. века:

Из које године потичу подаци?

Ко је домаћин, организатор?

На које приредбе се позивају гости?

Колико установа се помиње у тексту ?

Наведи их

7. Детаљи из цитата великана о Светом Сави:

Упореди изворе. Ко су аутори извора?

Шта знаш о ауторима?

Који извори истичу исти значај Светог Саве?

Зашто?

Када се у изворима јављају нови елементи, садржаји?

Ко описује ове нове појаве ?

Покушај да закључиш зашто аутор текста истиче „туђинску културу и насиље” .

Како би једном речју назвао/-ла култ Светог Саве?

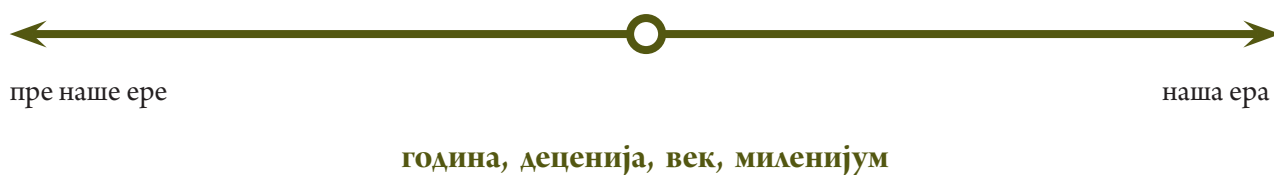

ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА

ЛЕПЕНСКИ ВИР

Историја је наука која проучава развој људског друштва у прошлости. Прошлост је подељена на праисторију и историју. Историјско доба подељено је на стари век, средњи век, нови век и савремено доба.

1. На приложеној линији времена прочитај термине одређених временских периода:

2. Потражи локалитет на карти и опиши географски положај места:

3. Прецртај у свеску тлоцрт једне куће.

4. Смести на линији времена почетак и крај периода када је изграђено насеље Лепенски вир.

5. Опиши скулптуре Лепенског вира

6. Винча

Сређином 5. милениума п.н.е. настала је нова винчанска култура. Становници Винче живели су у кућама од дрвета и глине. Бавили су се обрадом земље и узгојем крупне стоке. Открили су и налазишта ретких руда и минерала испод Авале, па су почели да се баве рударством и занатством. Из тог времена потиче најстарији рудник бакра у Европи, Рудна глава, код Мајданпека. Рудари су се спуштали и до 20 метара у дубину земље.

Који је значај винчанске културе?

ЦЕНТРАЛНИ БАЛКАН ПОД РИМСКОМ ВЛАШЋУ

Цар Трајан (98–117) изградио је пут кроз Ђердапску клисуру и мост на Дунаву („Трајанова табла”). Римљани подстичу развој привреде, римска држава контролише руднике сребра, злата, олова, бакра. Трговина се развија захваљујући мрежи путева. Римски градови су Сирмијум (Сремска Митровица), Сингидунум (Београд), Наисус (Ниш).

1. На линији времена напиши када је владао цар Трајан.

2. Помоћу историјског атласа одговори на питања:

Које римске провинције су биле основане на тлу Србије?

Која је привредна грана била најзначајнија?

Који су најзначајнији римски градови на тлу данашње Србије?

Шта су староседеоци централног Балкана примили од Римљана?

Потражи руднике на приложеној карти.

СТАРИ СЛОВЕНИ

1. Одговори на постављена питања:

Који словенски народи припадају Западним Словенима?

Који су Источни Словени?

Јужним Словенима припадају:

2. Из византијских извора сазнајемо:

- а) – да „Словенима не влада један човек, него живе у демократији.”
- б) – да „станују у бедним колибама, раштркани једни од других.”
- в) – да „у борби као пешадија наваљују групно, носећи мале штитове и копља.”
- г) – да „су сви високи и необично јаки, сви су риђи.”
- д) – „издржљиви су.”

ђ) – „заробљенике не задржавају у ропству.”

е) – „имају у изобиљу животиња, проса и хељде.”

ж) – да „живе у шумама и око река, у опасности кроз пробушену трску дуго издржавају у дубокој води.”

Дај наслове овим описима, нпр. први опис – друштво Словена.

а) _____

б) _____

в) _____

г) _____

д) _____

ђ) _____

е) _____

ж) _____

3. Какав је био однос Србије и њених суседа? Допуни реченице помоћу наведених догађаја:

- У 9. веку кнез Србије Властимир успешно ратује са Бугарском.
- У 10. веку војска бугарског цара покорила је и опустошила српску кнежевину.
- У 10. веку кнез Часлав је погинуо у борби против Мађара.
- У 11. веку дукљански кнез Стефан Војислав диже устанак против Византије, али је поражен и одведен у заточеништво. После ослобођења поново диже устанак и побеђује. Независна Дукља 1077. године постала је краљевина када је владар Михаило добио од папе из Рима краљевску круну и на тај начин међународно признање.

Од 9. до 11. века Србија је окружена моћним суседима. Однос између Србије и њених суседа био је _____.

За опстанак, Србија је ратовала са _____.

Кнежеви су у ово доба били _____.

Дукљански владар _____ крунисао се за краља _____ године.

ПОКРШТАВАЊЕ СЛОВЕНА

1. Попуни празна места у реченици. Изабери и подвуци једну реч од предложених речи да добијеш тачно решење:

Покрштавање Срба вршено је за време византијског цара **Октавијана / Ираклија** на **српском / грчком / латинском** језику и било је **неуспешно / успешно**.

Почетак мисије Ћирила и Методија је **863. / 895. / 476.** године.

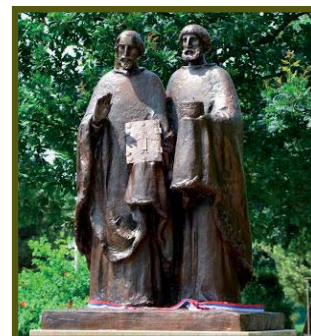
Кнез Велике Моравске затражио је мисионаре који би на **латинском / народном** језику проповедали хришћанску веру.

Творац глаголице је **Владимир / Константин**, а ћирилице **Климент и Наум / Петар и Павле / Георгије и Димитрије**.

2. Потражи на карти Залавар, главни град Моравске државе, и места која се вежу за светитеље (Ћирила и Методија): Солун, Цариград, Милет, Крим, Рим, Сирмиум.

Напиши данашња имена географских места на мађарском језику:

3. Коцел, син моравског кнеза Прибине, примио је мисионаре. Око хришћанског храма археолози су открили многе словенске гробове. Данас је овде постављен споменик Ћирилу и Методију.

Потражи у српском календару када је „дрвено слово”, тј. дан посвећен светом Ђирилу и Методију.

Опишите њихове ликове како су представљени на икони:

ТЕСТ – Стари Словени и наш матерњи језик

1. Заокружи слово Т испред тачне, а слово Н испред нетачне реченице:

Т	Н	Прапостојбина Словена налази се између Карпата и реке Дњепар на југу, и Балтичког мора на северу.
Т	Н	Сматра се да су Стари Словени напустили своја станишта тражећи плодну земљу и нове пашњаке.
Т	Н	Религија Старих Словена је била једнобожачка.
Т	Н	Стари Словени су били сурови према ратним заробљеницима.
Т	Н	Од средине 6. века словенска племена се трајно насељавају на Балканском полуострву.
Т	Н	На основу правца сеобе, Словени се деле на Источне, Западне и Јужне Словене.

2. Одговори на питања:

Ко је Перун? _____

Ко је Дажбог? _____

3. Напиши 3 реченице о томе како су живели Стари Словени:

4. Подвуци нетачан део реченице:

Стари Словени су се бавили земљорадњом и сточарством, а од пољопривредних култура највише су гајили кукуруз и кромпир.

Јужним Словенима припадају Словаци, Срби, Македонци.

Бугарски цар Симеон није успео да покори српску државу.

Краљевску титулу дукљански владар 1077. године добио је од цариградског патријарха.

5. Објасни значење следећих појмова:

мисионар _____

христијанизација _____

глагољица _____

ћирилица _____

Ѧ	Ѣ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
а	б	в	г	д	е	ж	дз	з	и	и
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
и	г	к	л	м	н	о	п	р	с	т
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
у	ф	х	о	ш	ц	ч	щ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
я	ю	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ

6. Напиши своје име глагољицом:

7. Овде видиш мурал у пештанској српској школи.
Напиши шта се налази на слици?

Принцип Вука Стефановића Караџића при извођењу језичке реформе био је:

У Табану, у кућу „код Златног јелена” Вук је често навраћао. Уз њу је 1987. године постављен његов споменик, дело вајара Небојше Митрића. Зашто је овај споменик постављен баш 1987. године?

Ако хоћеш да сазнаш, потражи одговор у Белешкама.

8. „Азбуковање” Милан Степанов

аз буки вједи глагол
добро јест живјете дзјело

земља иже дјерв
како људжја мислите
наш он покој

рци слово тврдо

ук ферт хјер
ча ша шта
от ци кси пси
јер јери јат
енс јенс онс јонс
ижица
некада то бејаше азбука.

Разумеш ли све речи ове песме? Испиши речи које и данас користимо:

Задатак за радознале! Ако желиш знати значење теби непознатих речи, користи Речник.

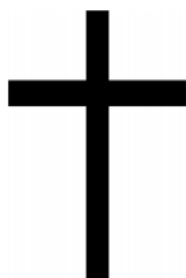
9. Додатни задатак:

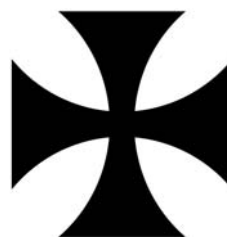
Хришћански симболи

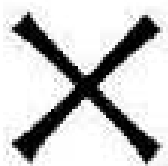
Крст је најзначајнији симбол хришћана. Има неколико традиционалних типова крстова:

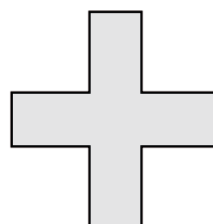
грчки, латински, крст светог Андрије, келтски, малтешки ...

Испод приказа крста напиши који је то крст:

Риба се, као симбол, користила у првим вековима хришћанства. **Голуб** је симбол Светог духа.

Молитва помоћу **бројаница** један је од најстаријих начина молитве, који су нарочито неговали православни монаси. Саме бројанице имају симболички карактер. Обично су црне боје и исплетене су од чисте овчије вуне. Мале бројанице обично имају 33 чворића. Постоје и веће бројанице од по 50, 100 или 300 чворића. По једном старом предању, био је један монах, који је желео да начини вунену бројаницу да би одбројао своје молитве, али ђаво му је стално развезивао чвориће које би испleo. Једном му се јавио анђео и научио га да плете чворић који се састоји од седам уплетених крстова. То је један од најкомпликованијих чворова на свету. Овакву бројаницу ђаво није могао да расплете.

СРПСКИ МЕДИЈИ У МАЂАРСКОЈ

1. Месец дана прати издања Српских недељних новина.

Колико бројева си прелиставао/-ла?

Ко је главни и одговорни уредник Српских недељних новина?

Које рубрике се налазе у њима?

Шта значи скраћеница СНН ?

Да ли се у њима појавио твој рад/песма/информација из ваше школе/о вашој школи?

2. Допуни реченице:

Невен је _____ СНН-а. Налази се на _____ страни недељника.

Невен објављује радове _____ (ученика / дописника / уредништва).

Ја сам прочитао/-ла Невен у _____ броју СНН-а од аутора _____

ПОД НАСЛОВОМ _____

10

HEBEN

Stiglo je proleće, priroda se budi,
u to vreme se lagano oblače ljudi.
Stiglo je proleće, ptice ćerkuju
više se niko ne zapira u kuću.

Stiglo je proleće, vreme je toplo,
a sada je vreme i učenje ozlo.
Stiglo je proleće, skoro je sad sladole,
ispred bazena počine da raste ređ.

Stiglo je proleće, priroda se budi,
u to vreme se lagano oblače ljudi.
Stiglo je proleće, a mojoj pesnici je kraj
uvali se u ležaliku i sada uživa!

Stiglo je proleće
izguralo se dečaci i devojke.
Srebrne su buzdice i plivače.
Lepitici su šareni
sleću na šareno drveće.
Paradaži osvežava vike
od kaze.
Stiglo je proleće
nema više hladnoće.
Topla čokolada nas
više ne greje.
Više nismo
u kadija! Gubim
već smo na kiseljanku.
Sparolud smo sada
poceli da jeđemo
dok trčimo i pevamo,
šetamo i sledimo.

МЛАДИ ЗА МЛАДЕ

КОНЦЕРТИ

Сијера Маестра
(Sierra Maestra)

[illegible]

Песме ученика из Будимљешће

Пролеће као инспирација наших основаца

СТИГЛО ЈЕ ПРОЛЕЋЕ

[illegible]

У америчку субкултуру музичких група из 1960-их година, који се одликује својим својствима. Њихови се не само створили, већ и развили у својим музичким и културним особеностима. Њихови се не само створили, већ и развили у својим музичким и културним особеностима. Њихови се не само створили, већ и развили у својим музичким и културним особеностима.

[illegible]

ШТА СУ ЈЕЛИ И ПИЛИ НАШИ ПРЕЦИ

„Мало гастрономије”, Стојан Вујичић

Српски специјалитети Срба у Будиму и Пешти били су **кисела чорба** справљана од овчетине. **Дунавска рибља чорба** сипала се у тањире на дуге резанце. **Ђувеч** је припреман у тепсији а **српска сарма** се припремала више дана и имала је летњу варијанту (винова сарма) Припремали су ћевап, пљескавицу, млевени роштиљ и **ћају** (савијача пуњена сецканим месом), **српски шаран, пребранац**, паприку љуштену или печену на жару, ајвар, разне баклаве, кољиво. Пила су се црна вина скадарка и кратошија. Будимски краљ пића звао се српски бермет. Сланкаменка, тамјаника и мирисавка су била бела вина. Од препечених ракија омиљене су биле шљивовица и комовица (нуспродукт цеђења вина). Још непреврело ново вино звало се **рампаш**, уз њега се јело печено кестење. **Боза** се продавала на улици, пијацама, вашарима, справљали су је и продавали бозације.

Испиши из текста српске специјалитете са кратким описом:

„Сланкаменка”, Петар Милошевић

Мој деда је пио
само своје вино

Мој деда је копао
само виноград
који је био садио
мога деде деда
и пио је само вино
из винограда
који је копао он
унук

Мога оца чукундеда
засадио је лозу
сланкаменку

Мога сина прадеда
пио је само
сланкаменку

из винограда
који је копао
отац деде
мога сина

Тај виноград
испао је из времена

Чукунунуку
мога деде
не преостаје друго
да посоли камен
и да га исцеди

До тог мог
унука
допире
моја
жеђ

Да ли ти се допала ова песма?

Јеси ли открио родбинске везе у песми? Колико генерација се налази у песми?

Која винова лоза се помиње у песми?

- 1 Јаков Игњатовић „Мемоари”
- 2 Српске недељне новине, 1997/ 2
- 3 М. А. Крстановић – М. Павловић „Божјићи обичаји Срба у Батањи”